

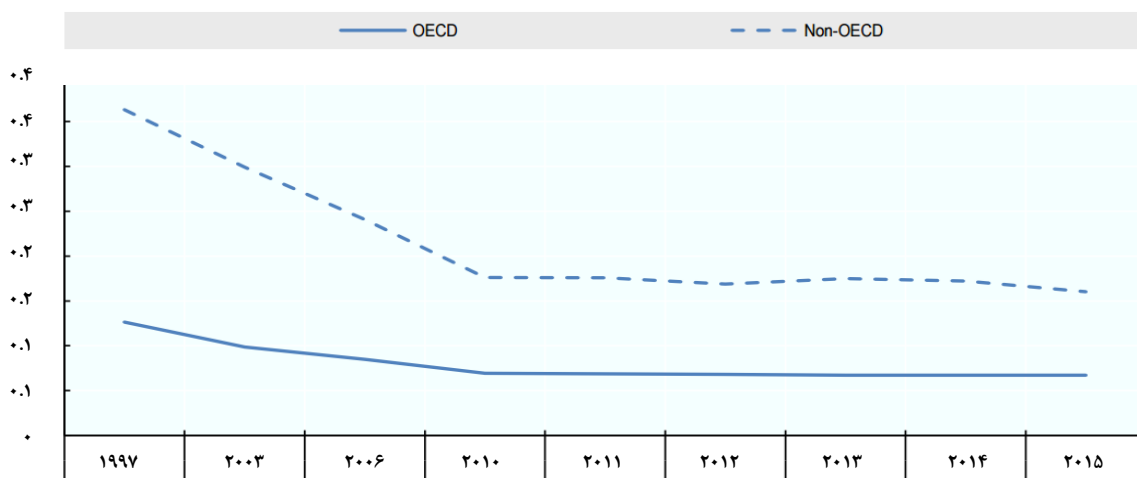

وضعیت شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۶

حمایت‌گرایی در حوزه سرمایه‌گذاری در اشکال گوناگونی ظاهر می‌شود که وضع مقررات جدید یا سخت‌گیری بیشتر در زمینه اجرای قوانین موجود، مشروط‌تر کردن مکانیزم‌های مربوط به تصویب طرح‌های سرمایه‌گذاری، گسترش محدوده صنایع استراتژیک و افزایش گرایش‌های ملی یا امنیتی از مصادیق آن هستند. گاهی اوقات برخی اقدامات دولتها مانند عدم تصویب یک طرح علی‌رغم وعده‌های قبلی و یا عدم تصویب طرح سرمایه‌گذاری خارجی بدلیل نگرانی از دست دادن محبوبیت، کافی است تا خلل و توقفی در روند آشکار شدن پتانسیل جذب سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد کند.

بسیاری از کشورهای عضو سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی (OECD) اصلاحات اساسی را در دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ در زمینه تسهیل جذب سرمایه‌گذاری خارجی انجام دادند. اصلاحات مذکور در اقتصادهای نوظهور در اواخر دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ آغاز شد که منافع حاصله در زمینه توسعه اقتصادی مبتنی بر صادرات، ریشه اصلی رشد قابل توجه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در این کشورها بود. از سال ۲۰۰۰ به بعد، سرعت اصلاحات در بسیاری از کشورهای جهان کند شد (نمودار ۱). یکی از علت‌های اصلی کاهش سرعت اصلاحات، رفع بخش عمده‌ای از موانع سرمایه‌گذاری خارجی در دوره‌های قبل بود ضمن اینکه بخش قابل توجهی از منافع آزادسازی‌ها نیز در دوره‌های قبل عاید اقتصادها شده بود. کشورهای ویتنام و ترکیه طی ۱۵ سال گذشته اصلاحات گرانباری را در حوزه جذب سرمایه‌گذاری خارجی انجام دادند و آزادسازی‌های بیشتری نیز در کشورهای هند و چین در سال ۲۰۱۶ صورت گرفت. با توجه به عدم بروز تغییری در قالب معکوس شدن روند کاهش محدودیت‌های مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی و نبود شاهدهی در این خصوص، فرضیه برخی کارشناسان در مورد رشد حمایت‌گرایی در حوزه سرمایه‌گذاری از زمان بروز بحران‌های مالی ۲۰۰۸-۰۹ به بعد، صحیح بنظر نمی‌رسد.

نمودار ۱- روند تغییر شاخص کل محدودیت مقرراتی جذب سرمایه‌گذاری خارجی ۲۰۱۵-۱۹۹۷

کشورهایی که بیشترین اصلاحات را در زمینه تسهیل جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بازه زمانی ۱۹۹۷-۲۰۱۵ انجام

معاونت بررسی های اقتصادی

داده‌اند به ترتیب عبارت از ویتنام، جمهوری کره، مالزی، هند، چین، ترکیه، فنلاند و روسیه و کمترین رفع محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۵ توسط کشورهای فیلیپین، چین، اندونزی، هند، مالزی، نیوزلند و مکزیک انجام شده است.

بررسی های سازمان OECD نشان می دهد که همبستگی و ارتباط روشنی بین اصلاحات در زمینه رفع محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی و انباشت سرمایه‌گذاری خارجی در ۴ کشور برزیل، جمهوری کره، ویتنام و فیلیپین در فاصله سالهای ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۵ وجود دارد و در همه این کشورها در راستای کاهش محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، افزایش انباشت سرمایه‌گذاری خارجی اتفاق افتاده است.

سازمان توسعه و همکاری های اقتصادی در گزارش ۲۷ مارس ۲۰۱۷ خود داده‌های مربوط به شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI Index)^۱ برای سال ۲۰۱۶ را منتشر نموده است. شاخص محدودیت مقرراتی FDI، چهار نوع اصلی محدودیت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شامل محدودیت‌های مربوط به دارایی‌های خارجی، مکانیزم های غربال و صدور مجوز، محدودیت‌های مربوط به اشتغال نیروهای خارجی به عنوان کارکنان اصلی و سایر محدودیت‌های عملیاتی مانند محدودیت‌های مربوط به ایجاد نمایندگی و بازگشت سرمایه را در بر می‌گیرد.

شاخص محدودیت مقرراتی FDI کشورها رقمی بین صفر (اقتصاد باز برای ورود سرمایه‌گذاری خارجی) و یک (اقتصاد بسته برای ورود سرمایه‌گذاری خارجی) تعیین می‌شود که هر چه رقم شاخص کشوری به صفر نزدیک‌تر باشد مبین شرایط مناسب‌تر آن کشور برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شود. شاخص کل بر اساس میانگین موزون هریک از زیر شاخص‌ها برای هر کشور تعیین می‌گردد.

ارزیابی شاخص محدودیت مقرراتی FDI در سال ۲۰۱۶ در ۲۲ بخش اقتصادی برای ۶۲ کشور جهان انجام شده که ۳۵ کشور عضو و ۲۷ کشور غیر عضو را در بر می‌گیرد. بخش‌های اقتصادی مورد بررسی در این شاخص در برگیرنده بخش کشاورزی، معدن، برق، صنعت و خدمات اصلی (حمل و نقل، ساختمان، توزیع، ارتباطات، مستغلات، خدمات تخصصی و مالی) است.

داده‌های مربوط به شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۶ حاکی از این است که بخش اعظم امتیاز شاخص مربوط به بالا بودن محدودیت‌های از نوع دارایی‌های خارجی و مالکیت سهام توسط خارجی‌هاست. در بین ۶۲ کشور مورد بررسی در سال ۲۰۱۶ مطلوب‌ترین کشورها برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی از حیث کم بودن محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی به ترتیب کشورهای لوکزامبورگ، اسلونی، جمهوری چک، استونی و اسپانیا و بدترین کشورها

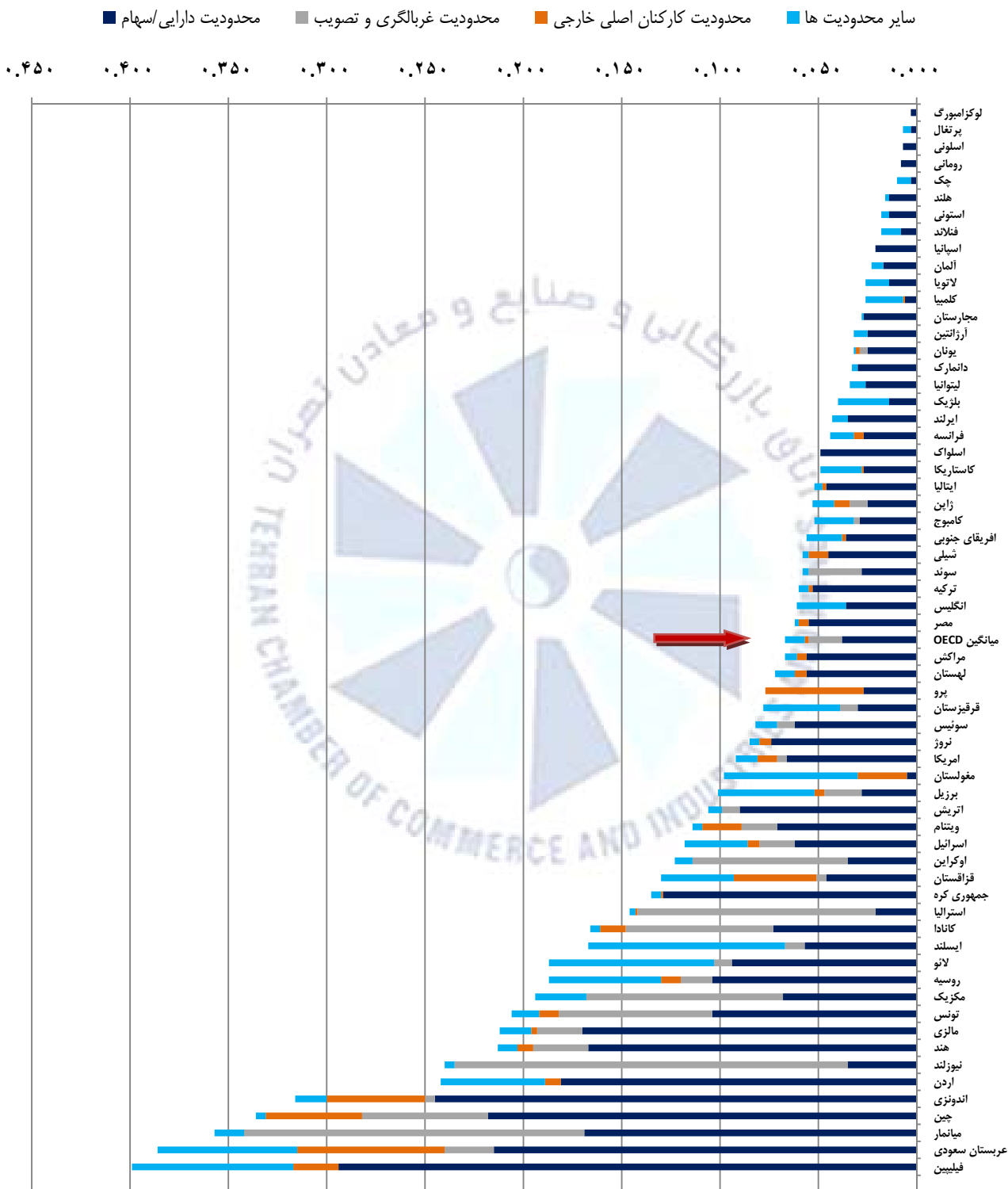
^۱ FDI Regulatory Restrictiveness Index (FDI Index)

معاونت بررسی های اقتصادی

که بالاترین ارقام شاخص را کسب کرده‌اند عبارت از کشورهای فیلیپین، عربستان سعودی، میانمار، چین، اندونزی و اردن هستند (نمودار ۲).

نمودار ۲ - تبعیض و محدودیت اعمال شده بر سرمایه گذار خارجی بر حسب نوع محدودیت، ۲۰۱۶

منبع داده ها: سازمان OECD

معاونت بررسی های اقتصادی

برخی از کشورهای منتخب غیر عضو OECD موقعیت مطلوبی در زمینه کم بودن موانع مقرراتی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی دارند که شامل کشورهای رومانی، آرژانتین، کامبوج، افریقای جنوبی و مصر هستند. رقم شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی این کشورها در سال ۲۰۱۶ از میانگین کشورهای OECD در این سال کمتر بوده است.

شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کاربردهای متنوعی دارد. با کمک این شاخص نه تنها موقعیت یک کشور از حیث محدودیت‌های اعمال شده بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در قیاس با سایر کشورها جهان مشخص و اندازه‌گیری می‌شود، بلکه تغییرات حاصل شده در زمینه بهبود این شاخص در بازه‌های زمانی نیز قابل بررسی است و بر حسب هر سطحی از محدودیت می‌توان عملکرد هر کشور را در جذب سرمایه‌گذاری خارجی در محدودیت مورد نظر ارزیابی و پایش نمود. همچنین با کمک این شاخص می‌توان اثرات آزادسازی‌ها در زمینه رفع محدودیت‌ها را بر عملکرد جذب سرمایه‌گذاری خارجی مطالعه و پایش نمود.

چنانچه بخش‌های اقتصادی به سه بخش کلی اولیه^۲ (حوزه منابع طبیعی خام از جمله کشاورزی، جنگل، ماهیگیری و اکتشاف و استخراج معادن)، ثانویه^۳ (صنعت از جمله غذایی، تصفیه نفت و مواد شیمیایی، فلزات، ماشین‌آلات و سایر مواد معدنی، تجهیزات الکتریکی و الکترونیکی، وسایل حمل و نقل، حوزه برق شامل تولید و توزیع برق و حوزه ساختمان) و بخش ثالث^۴ (انواع خدمات از جمله توزیع عمده یا خرده‌فروشی، حمل و نقل، هتل و رستوران، رسانه و ارتباطات، خدمات مالی، مهندسی و مستغلات) تقسیم شوند، تفکیک میانگین ارقام شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۶ برای کشورهای عضو OECD و کشورهای غیر عضو منتخب به صورت جدول زیر است:

جدول ۱- شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی سال ۲۰۱۶ به تفکیک بخش‌های اقتصادی

کلید بخش‌ها	بخش ثالث	بخش ثانویه	بخش اولیه	
۰.۰۶۷	۰.۰۸۳	۰.۰۳۴	۰.۰۹۸	کشورهای OECD
۰.۱۵۲	۰.۱۹۱	۰.۰۷۶	۰.۱۷۹	کشورهای غیر OECD

منبع داده‌ها: سازمان OECD

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌گردد بیشترین محدودیت‌های اعمالی در حوزه مقررات جذب سرمایه‌گذاری خارجی در میان کشورهای OECD مربوط به بخش اولیه (منابع طبیعی خام) و در میان کشورهای منتخب غیر عضو این سازمان مربوط به بخش ثالث که عمدتاً مربوط به فعالیت‌های بخش خدمات است، می‌باشد. نکته قابل توجه این است که کمترین محدودیت مقرراتی در هر دو گروه کشورها مربوط به حوزه فعالیت‌های ثانویه که بخش اعظم آن صنعت و ساختمان است، می‌باشد.

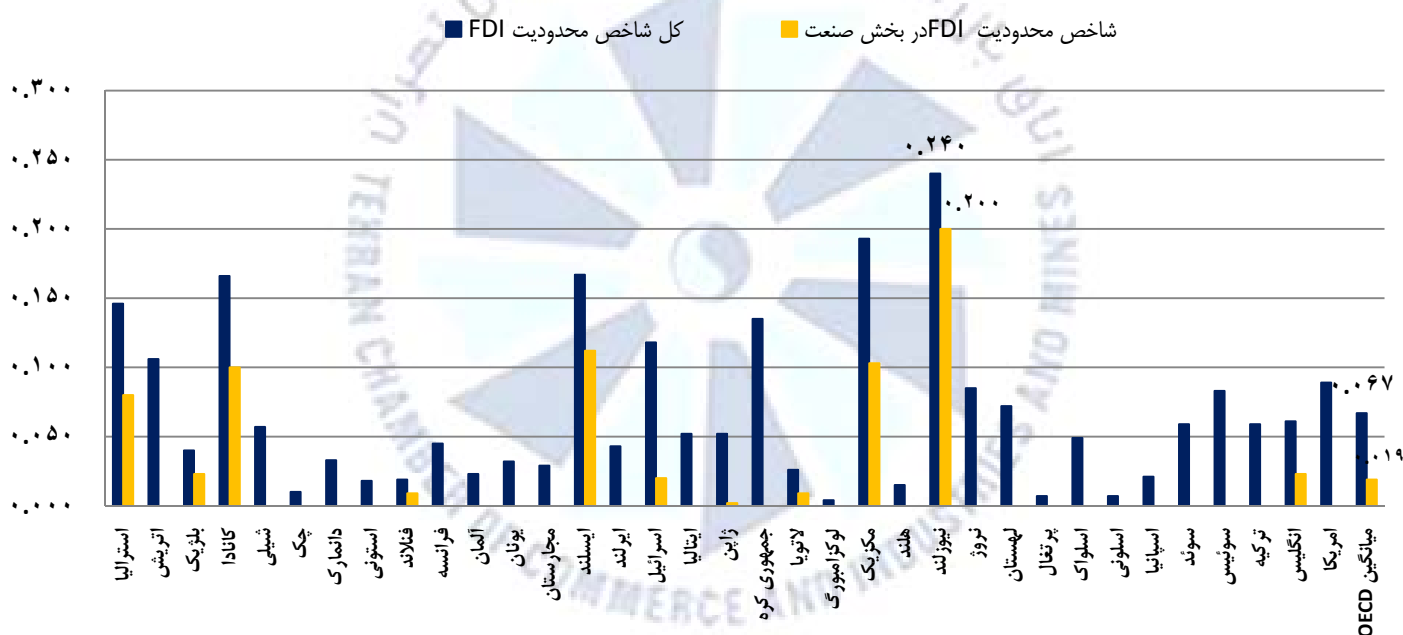
^۲ Primary^۳ Secondary^۴ Tertiary

معاونت بررسی های اقتصادی

بررسی وضعیت شاخص کل محدودیت مقرراتی FDI و شاخص محدودیت مقرراتی FDI در بخش صنعت کشورهای عضو OECD و غیر عضو OECD در سال ۲۰۱۶ در نمودارهای ۳ و ۴ نشان داده شده است. میانگین شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنعت برای کشورهای OECD تقریباً کمتر از یک سوم شاخص کل کشورهای عضو این سازمان است. در همه ۶۲ کشور مورد بررسی، محدودیت مقرراتی در زمینه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنعت، کمتر از میانگین کل محدودیت‌هاست. بالاترین محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در کل و حوزه صنعت متعلق به کشور نیوزلند (به ترتیب ۰.۲۴ و ۰.۲) است. همان طور که در نمودار ۲ مشخص شده علت بالا بودن محدودیت مقرراتی کشور نیوزلند بدلیل بالا بودن محدودیت‌های از نوع غربالگری و تصویب در این کشور است.

محدودیت مقرراتی FDI کشور ترکیه در سال ۲۰۱۶ برابر با ۰.۰۵۹ بوده که از میانگین کل کشورهای OECD (۰.۰۶۷)، کمتر است.

نمودار ۳ - شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای عضو سازمان OECD در سال ۲۰۱۶

منبع داده ها: سازمان OECD

در بین کشورهای منتخب غیر عضو OECD، بالاترین محدودیت‌های مقرراتی FDI مربوط به کشور فیلیپین (۰.۳۹۸) برای شاخص کل) و در بخش صنعت مربوط به کشور میانمار (۰.۳۰۹) است.

مقایسه شاخص محدودیت مقرراتی FDI دو کشور چین و هند در سال ۲۰۱۶ نمایانگر وضعیت بهتر کشور هند از حیث دارا بودن محدودیت کمتر مقرراتی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی هم در کل و هم در بخش صنعت است.

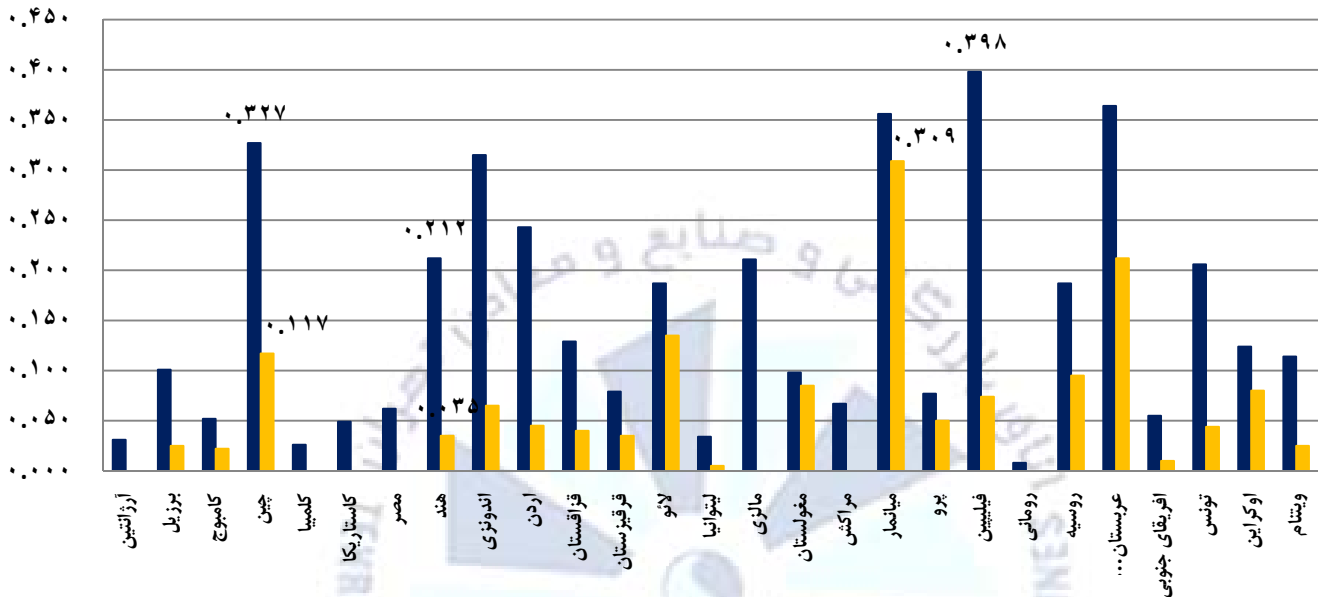

معاونت بررسی های اقتصادی

کشور عربستان سعودی با کسب امتیاز ۰.۳۶۴ برای شاخص محدودیت مقرراتی FDI بعد از فیلیپین، بیشترین محدودیت مقرراتی در زمینه جذب سرمایه گذار خارجی را داراست. رقم این شاخص برای بخش صنعت کشور عربستان سعودی در سال ۲۰۱۶ نیز بالا و معادل ۰.۲۱۲ است.

نمودار ۴ - شاخص محدودیت مقرراتی سرمایه گذاری خارجی در کشورهای منتخب غیر عضو سازمان OECD در سال ۲۰۱۶

■ شاخص محدودیت FDI در بخش صنعت ■ شاخص محدودیت FDI کل

منبع داده ها: سازمان OECD

تعداد کشورهایی که شاخص محدودیت مقرراتی FDI برای آنها اندازه گیری می شود از ۴۵ کشور در سال ۱۹۹۷ به ۶۲ کشور در سال ۲۰۱۶ افزایش یافته است. دولتهای کشورهای جهان در راستای افزایش جذب سرمایه گذاری خارجی به این باور رسیده اند که منافع حاصل از آشکار شدن پتانسیل FDI صرفاً در صورت بهبود شرایط عاید خواهد شد. در همین راستا بخش عمده محدودیت های مقرراتی باقی مانده بیشتر با قصد به حداکثر رسانی منافع حاصل از جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی و نه محدود کردن ورود سرمایه گذاری خارجی، است. عمده نگرانی دولتهای مقاصد جذب سرمایه گذاری در رابطه با نیت غیر تجاری سرمایه گذاران دولتی و صندوق های ثروت ملی سایر کشورها و عدم اعمال نظارت کافی بر بنگاه های بزرگ سرمایه گذار است.

با توجه به استفاده کشورها و سرمایه گذاران فراملیتی خارجی از داده های مربوط به وضعیت و روند تغییرات شاخص محدودیت مقرراتی FDI، بررسی موضوع نحوه افزودن کشور ایران به فهرست کشورهای منتخب غیر عضو OECD و جلب همکاری این سازمان برای ارزیابی وضعیت کشور در زمینه موانع مقرراتی جذب سرمایه گذاری خارجی، مفید بنظر می رسد. این اقدام ضمن ارائه تصویر روشن تری از محیط کسب و کار ایران به سرمایه گذاران خارجی، به استخراج اطلاعات دقیق تر، شناسایی محدودیت ها و تلاش برای رفع آنها با هدف تقویت جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشور نیز کمک شایانی خواهد نمود.